

מבשר טוב

חג השבועות תשע"ג

נעילת החג

ירושלים תובב"א

מאמר קיומה של תורה

א

התמיהות בדין דעצרת - והצעת תורה לאומות העולם

מתניתין (ראש השנה טז): "בארבעה פרקים העולם נידון, בפסח על התבואה, בעצרת על פירות האילן, בראש השנה כל באי עולם עוברין לפניו כבני מרון, שנאמר (תהלים לג) היוצר יחד לבם המבין אל כל מעשיהם, ובחג נידונין על המים".

מבואר פרקי השנה שהעולם נידון, וכוונת אלו הפרקים לא רק בנידון התבואה והפירות והמים מצד עצמם, אלא עיקר הכוונה במה שזה נוגע לאדם, ולכל אנשי העולם בהצלחת גידולי התבואה והפירות וכיוצא. אלא שבראש השנה הוא דין כללי, לכל באי עולם בכל ענייניהם, ונתחלקו הפרקים לדין פרטי מיוחד בענייניו של כל חג וחג, במה שיהנה האדם ויצליחו תבואותיו ופירותיו.

וענין דין חג העצרת הזה, הוא בפירות האילן. וכמו שאמרו שם בסוגיא: "מפני מה אמרה תורה הביאו שתי הלחם בעצרת, מפני שעצרת זמן פירות האילן הוא, אמר הקדוש ברוך הוא הביאו לפני שתי הלחם בעצרת, כדי שיתברכו לכם פירות האילן". ויש להבין ענין 'פירות האילן' בחג השבועות, מה שייכותם וקישורם אל מהות האי יומא דעצרתא.

ובגמרא ריש פרק קמא דעבודה זרה (ג). דרשינן בפסוק (דברים לג, ב) "ה' מסיני בא, וזרח משעיר למו, הופיע מהר פארן וגו'. וכתוב (חבקוק ג, ג) אלוה מתימן יבוא וגו'. מאי בעי בשעיר, ומאי בעי בפארן. אמר רבי יוחנן, מלמד שהחזירה הקדוש ברוך הוא על כל אומה ולשון ולא קבלוה, עד שבא אצל ישראל וקבלוה" ע"כ.

ומפורש יותר בפרקי דרבי אליעזר (פרק מ): "רבי טרפון אומר, זרח הקב"ה ובא מהר סיני, ונגלה על בני עשיו כו', אמר להם הקב"ה מקבלים אתם עליכם את התורה, אמרו לו ומה כתוב בה, אמר להם (שמות כ, יג) 'לא תרצח'. אמרו לו אין אנו יכולין לעזוב את הדבר שבירך יצחק את עשו, שאמר לו (בראשית כז, מ) 'זעל חרבך תחיה'. ומשם חזר ונגלה על בני ישמעאל כו', אמר להם הקב"ה מקבלים אתם את התורה, אמרו לו ומה כתוב בה, אמר להם (שמות שם) 'לא תגנוב'. אמרו לו אין אנו יכולין לעזוב את הדבר שעשו אבותינו, שגנבו את יוסף והורידוהו למצרים, שנאמר (בראשית מ, טו) 'כי גונב גונבתי מארץ העברים'. ומשם שלח מלאכים לכל אומות העולם, אמר להם אתם מקבלים עליכם את התורה, אמרו לו ומה כתיב בה, אמר להם (שמות כ, ג) 'לא יהיה לך אלהים אחרים על פני'. אמרו לו אנו רואין שאין אנו יכולין להניח דת אבותינו, שעבדו את האלילים, אלא תן תורתך לעמך, שנאמר (תהלים כט) ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום" ע"כ.

נראה מכאן שאף הגויים יכולים לקבל התורה, ונראה פשוט המכוון בקבלה העליונה שיקבלו אותה מרצונם מאהבה, כמו ששאל להם אם חפצים בה. אבל סדר קבלת התורה בכפיית הר כגיגית, שנתבאר אמש (ליל חג

השבועות), פשוט שאינו שייך באומות העולם, שאינם עומדים בזמני חשכות וערפל ונסיונות הקשים. שלכן הציע הדבר לפני בחירתם מרצון. וכן מוכחא סוגיא דהתם (עבודה זרה ב:): "כלום כפית עלינו הר כגיגית ולא קיבלנוה, כמו שעשית לישראל" ע"ש.

והיינו משום, שמיסודם אינם בני כפייה, כי ענין הכפיה שייכת כשמהות הפנימית בטוב, לכופף ולהחזיר האדם אל עצמו ופנימיות הרצון שבו, כנודע מדברי הרמב"ם (סופ"ב מהל' גירושין ה"כ) בביאור דינא דכופין אותו עד שיאמר רוצה אני. אבל בני אומות העולם שעין פנימיות מהותם חצובה משורש טוב העליון, ואין הרצון הפנימי מצד עצמו נוטה לטובה, אין שייכת בהם הכפייה.

אמנם עצם נתינת תורה לאומות העולם צריכה ביאור רב, כיצד יתכן זריחת הקב"ה אל הר שעיר והר פארן, לתימן ולכל אומות העולם, להציע לפנייהם לקבל את התורה. והלא מיסוד הבריאה ומיסודה של תורה עומדת היא מוכנה בשביל ישראל עם סגולה עם הנבחר. וישראל מיסודם עם הנבחר לפניו יתברך, כאשר כבר עלו במחשבה לפני בריאת העולם, ומחשבתם של ישראל קדמה לתחילת היצירה, כדאיתא בבראשית רבה (א, ד). וכמו שתקנו בנוסח תפילת היום: "אתה בחרתנו מכל העמים, אהבת אותנו ורצית בנו, ורוממתנו מכל הלשונות, וקדשתנו במצוותיך, וקרבתנו מלכנו לעבודתך, ושמך הגדול והקדוש עלינו קראת".

כמו שייסד רש"י ז"ל בפתיחת התורה (בראשית א, א): "בראשית ברא וגו'. אין המקרא הזה אומר אלא דרשוני, כמ"ש רז"ל (ב"ר שם) בשביל התורה שנקראת (משלי ח) 'ראשית דרכו', ובשביל ישראל שנקראו (ירמי' ב) 'ראשית תבואתו' וכו' ע"כ. הרי ברור ופשוט שישראל מוכנים ועומדים בשביל התורה מתחילת יצירתה, לתת אותה לעם הנבחר עם סגולה, שישראל ואורייתא חד (זוה"ק אחרי עג).

וצריך עיון אם כן, כיצד יתכן לתת התורה לאומות העולם, ולדחות את ישראל השייכים וקשורים בתורה, ועומדים מוכנים אליה בתורת העם הנבחר לתורה מראשית הבריאה, וצריך ביאור.

גם תמהו בספרים ביסוד מתן תורה לישראל, והלא מאז ומעולם היתה תורה בעולם, ואף לפני שניתנה תורה קיימו האבות כולם את כל התורה כולה, וכבר בימי שם ועבר לא פסקה ישיבה מעולם. כדאיתא בילקוט (בראשית כד, רמז קד): "רבי חמא בר חנינא אמר, מימיהם של אבותינו לא פסקה ישיבה מהם. היו במצרים ישיבה עימהם, שנאמר (שמות ג) לך ואספת את זקני ישראל. במדבר ישיבה עימהם, שנאמר (במדבר יא) אספה לי שבעים איש מזקני ישראל. אברהם זקן ויושב בישיבה היה, שנאמר (בראשית כד) ואברהם זקן. יצחק אבינו זקן ויושב בישיבה היה, שנאמר (שם כז) ויהי כי זקן יצחק. יעקב אבינו זקן ויושב בישיבה היה, שנאמר (שם מח) ועיני ישראל כבדו מזקן. אליעזר עבד אברהם זקן ויושב בישיבה היה, שנאמר (שם כד) ויאמר אברהם אל עבדו זקן ביתו" ע"כ.

ואם כן מוכח שהיתה תמיד תורה בישראל, ומאז ומעולם לא פסקה ישיבה גם לפני שניתנה תורה לישראל, ומהו אם כן עניינו של מתן תורה לישראל.

ב

השפעת המצוה להתקיים ולפעול בעולם

והנראה בעזה"ת בהקדם יסוד הנועם אלימלך (פרשת כי תצא), וזל"ק: "הנה השם יתברך ברוך הוא ברא ועשה את עולמו, ועושה בו כרצונו. ולעומת זה ברא השם יתברך הצדיק, שיכול לבטל גזירותיו. והנה אין אפשרי שיבטל הגזירות שכבר נגזרו בשמים בעולמות עליונים. אך הוא כאשר כתבנו כמה פעמים, 'בדבר ה' שמים נעשו' (תהלים לג), דהיינו הצדיק על ידי עסקו בתורה לשמה, ומחדש בה חידושים, נעשו שמים חדשים, ועושה מעשה בראשית. ונמצא ממילא הגזירות בטלן, שלא היו באותן העולמות שנבראו מחדש" עכ"ל.

והיינו, שמבאר לפנינו כח הצדיק בביטול גזירת הקב"ה, כי יבוא אחרי המלך לבטלו, ומעשה ה' אין לו ביטול עולמית כנודע. אך זה הביטול לא נעשה באופן ישיר, במכוון אל אותה גזירה. אלא בעבודת הצדיק, וחידושו בעסקו בתורה לשמה, מייצר ובורא בזה עולמות ושמים מחדשים. שהלא "בדבר ה' שמים נעשו", כל יצירת השמים והעולם היא מדבר ה' ותורתו. כדאיתא בזוה"ק (ח"א דף רד.) "איסתכיל באורייתא וברא עלמא", שהתורה סוד יצירת וקיום העולם. ובמילא בעבודתו ותורתו של הצדיק, מייצר ועושה עולמות חדשים ושמים

החדשים, אשר בהם לא נגזרה הגזירה, כי כל הגזירה היתה לפי עניינו של עולם הקודם, ולא בזה העולם החדש ומחודש לטובה ולברכה.

וביאור הדבר, שיש בכח התורה והמצוות לעשות רושם, להשפיע ולייצר לפעול ולעשות ולקיים, ואין הם כמעשה בעלמא, וכגולם שאין בו כלום. אלא יש בהם חיות וכח השפעה, כאשר מתקיימים ונעשים בשלמות הראוי, בעבודת הצדיק לשמה, הרי שיש רושם בתורתו ועבודתו. ותורתו ועבודתו עושה פעולה בעולם, ולכן מתחדשים עולמות חדשים בכח תורתם ועבודתם.

וסדר ביטול הגזירה הזה אמור בפרט ובכלל, שכמו שבכללות העולם יש בכח הצדיק לבטל הדינים ולהמתיק הגזירות קשות, ביצירת עולם חדש. כן הוא בפרטות ישראל, כשצריך לבטל הגזירה מאיש ישראל קודש. אף כאן לא יבוא הצדיק אחר המלך בביטול ישיר במעשי השם, אלא שבכח תורתו וקדושתו להחדירה בנשמת זה האיש ששורים עליו הדינים, ולהפך בו לטובה, שיהיה אדם חדש, בחינת 'בריה חדשה', כמו שבכללות מייצרים עולם חדש, כן בפרטות מהפכים האדם לבריה חדשה, בגודל השפעת קדושתם, ובמילא באדם מחודש זה לא נגזרה גזירה.

ולפי דרכנו למדנו השפעתה של תורה והמצוות, לעשות ולפעול שינויים בעולם, ויש תוצאות ופירות מתוך אותה תורה ועבודה, שאין היא לימוד או קיום מצוה בעלמא. אלא פועלת ועושה פעולות ומשפיעה באופן ישיר, על מציאות העולם, ודרכי הנהגתו וקיומו, ובכח התורה והמצוות לשנות עצם העולם.

וזה לעומת זה, כשם שהוא בקדושה כן הדבר אמור בהיפך הקדושה, שיש בכח העבירות והחטאים רח"ל, לחבל ולהרוס ולהזיק. שאף החטא אינו כמכשול אותה עבירה בלבד, אלא יש בו תוצאות רבות וקשות. שמכיון שנתון הדבר בידיהם של ישראל, שבכח התורה שניתנה להם, יכולים לפעול בה ולהשתמש בכוחה בכל תוצאות הפירות הנעשים על ידה. הרי על כרחך מוכרח הדבר להתקיים בכל האופנים, שהרי הדבר נתון בידם. כמו שיכולים לפעול ולתקן ולחדש עולמות במעשה הטוב, כן בהיפך במעשה שאינו טוב, הרי מקלקלים העולם, ומחריבים ומהרסים חלילה.

וכבר מצינו דורות כאלו, שהיו העבירות פועלים ומשנים עצם העולם, לקלקל ולהרוס ולחבל את העולם. כגון בדור המבול, שחטאיהם הקשים נתקיימו בכל ברואי העולם, שאפילו חיות ובהמות היו מזדקקים לשאינם מינם, שלכן נענשו במבול גם החיות והבהמות וכל הברואה. כדאיתא ברש"י פרשת נח (ו, יב): "כי השחית כל בשר, אפילו בהמה חיה ועוף נזקקין לשאינן מינן" עכ"ל. שכל זאת נעשה בתוצאות חטאי דור המבול, שהרי אין בהמה חיה ועוף בעלי בחירה, אלא שמה שעשו אנשי דור המבול בבלבול העריות וכו', זה חדר בכל הברואים, עד שאף בהמה חיה ועוף עשו כמעשיהם.

ולכן היה המבול משנה עצם העולם, שהיה צריך לעקור עצם העולם, בג' טפחים של עומק המחרישה, כדי לעקור ולשרש הקלקול שעשו בעצמו של עולם. ומכח המבול נשתנה עצמו של עולם, ונעשה עולם אחר לגמרי.

כדאיתא במדרש (ב"ר לד, יא) שעצם מציאות העולם היה שונה לפני המבול: "אחת לארבעים שנה היו זורעים, ומהלכין מסוף העולם ועד סופו לשעה קלה, ומתלישין ארזי לבנון בהליכתן, והיו אריות ונמרים חשובים בעיניהם כנימה בבשרו וכו'". ולאחר המבול נעשה עולם חדש ומחודש, שכשיצא נח מן התיבה ראה עולם חדש. כדאיתא במדרש (ב"ר ל, ח): "נח, אתמול אבנים שחקו מים (איוב יד), דאמר רבי לוי בשם רבי יוחנן אפילו איצטרובלין של רחים נמחה במים. והכא את אמר (בראשית ט, יח) 'ויהיו בני נח היוצאים מן התיבה' אתמהא, אלא ראה עולם חדש" ע"כ.

וכל זאת מלמדנו כח ההשפעה הנתון ביד האדם, שביכולתו לפי מעשיו והנהגתו לייצר ולתקן ולבנות, ומאידיך לקלקל ולחבל ולהזיק.

ובאמת לפני קבלת התורה בטרם שירדה התורה לעולם הזה התחתון, ולא ניתנה עדיין בידיהם של בני אנוש, היה דבר זה מסור ליחידים בלבד, שיהיו יכולים לפעול ולהשפיע בקיום תורתם ומצוותם שעשו ופעלו בעולם, שתהיה לזה תוצאה והשפעה ממשית בעצמו של עולם. שרק האבות הקדושים והשבטים ושבעה רועים

שבישראל, היה בכוחם להמשיך כח התורה מלמעלה אף קודם שניתנה. שבמדרגתם הנשגבה היה בכוחם להמשיך כח התורה משמי שמים אל התחתונים, שכל מעשי האבות יש לו קיום, תוצאה והשפעה לדורות עולם. כנודע ממרן הבעש"ט הקדוש זיע"א, בביאור מ"ש ז"ל סופ"ק דברכות (טז:): "אין קורין אבות אלא לשלשה", שהן האבות של ישראל עד סוף כל הדורות, ומעשיהם נצחיים, ויש להם כח השפעה לקיים העולם בטובתו, כי זהו בכח האבות.

ברם בנתינת תורה לישראל, והורדתה כולה עם כל הפמליא וכח הרוחני עליון שבה לישראל לתת. כאשר 'ארכין שמיא לסיני', כמבואר בפייט לשבועות (לפני קריאת התורה) עי"ש. שלא ניתנה רק חכמתה של תורה, ומעשי מצוותיה היבשים שנתחייבנו מפי עליון. אלא כל הפנימיות שבה וכוחה וחיותה הפנימי, הכל ניתן עתה בידיהם של ישראל מקבלי התורה. ומעתה הדבר נתון בידו של כל אחד ואחד מישראל, לפעול ולעשות ולהשפיע הרושם הנוצר בתוצאת פעולתה של תורה ומצוותיה.

ומובן לפי זה, שכל דרך קיומה של תורה ומצוות, צריך להיות באופן אחר לגמרי, לא רק בקיום מצוה בעלמא, או ידיעת חכמתה של תורה בלבד. אלא צריך לעשותה גם כן בכל פנימיות לבו ונפשו בדחילו ורחימו, כדי שתפעל השפעתה הפנימית ותחקוק באדם רשימו לטובה.

כמו שכתב זקני הקדוש זצלה"ה בתולדות אדם (ריש פרשת בחוקותי), וזל"ק: "אם בחקותי תלכו ואת מצותי תשמרו ועשיתם אותם וגו' (ויקרא כו, ג). יש לדקדק, כיון ד'חוקים' המה דברים אשר אין השכל משיגן, אם כן האין שייך בזה הליכה, ויותר הוי ליה למימר 'אם בחקותי תאמינו' וכו'".

"אכן יש לומר, כי הנה על אם בחקותי תלכו מתרגם התרגום: 'אם בקימי תהכון'. וענין דבר זה הוא, כי בא ללמדנו על כל אדם העושה אחת ממצוות ה', שצריך לעשותה באופן שתתקיים המצוה אצלו אף לאחר עשייתה. כגון תפלה, צריך אדם לראות להיות נשאר אצלו רישומה ניכר מתפלה זו כל היום, אפילו בשעה שעוסק בדברים הגשמיים. וכן בכל המצוות. וקדושת המועדים, גם כן, צריך להישאר אצלו הארה מיום טוב זה, עד בוא יום טוב השני. וזה אי אפשר, רק בעושה המצוה מצד שלימות הנפש והשכל, אז יוכל המצוה להתקיים אצלו גם אחר כך, מה שאין כן בעושה אותה רק מצד הגוף. דכמו שהגוף הוא דבר שאין מתקיים, וכרוך בו ההעדר, כמו כן המצוה שהוא עושה רק מצד הגוף, נעדר ממנו ככלותו לעשותה, ואינו מרגיש מאומה מהמצוות אחר עשייתם".

"וזה מאמר הכתוב 'אם בחקותי תלכו', כי לשון חוק נופל על דבר המתקיים לעד, כמו (תהלים קה, י) 'ויעמידה ליעקב לחוק לישראל ברית עולם'. ולשון הליכה, נופל על אחד שהולך להגיע למחוז חפצו. ולזה כיון לומר אם בחוקתי תלכו, היינו אם כל הליכות מחשבותיכם וחפציכם יהיה רק שתעשו המצוות, באופן שיתקיימו אצלכם אף לאחר כך. וזה ממש לשון התרגום: 'אם בקימי תהכון', רמז לדברינו הנ"ל, שתעשו המצוות והחוקים באופן שיהיה אצלכם לקיום לעד" עכ"ל"ק.

למדנו מדברי קדשו, צורת אופן עשייתה וקיומה של תורה, שלא תיעשה חלילה כגולם וכמעשה יבש בעלמא, שאז אין היא באה אלא מצד הגוף, והרי היא כגוף בלא נשמה, בלא חיות ופנימיות כלל. אלא צריך שתעשה 'חקיקה' בנפש האדם לטובה. ובכך תישאר חקוקה בהשפעתה אף לאחר המצוה והקדושה.

וכמו שמלמדו בהשפעת קדושת המועדים, שלא יהיה תיכף אחר חלוף המועד, כמי שלא היה כלום, או אחר מעשה התפילה והמצוה, שלא נודע כי באו אל קרבנה, וכבולעו כך פולטו, בלא שיהיה נחקק בנפשו רושם השינוי שעושה וחוקק בו המועד לטובה. אלא צריך שתתקיים השפעת המועד בלבו ונפשו חקוקה על המועד הבא עלינו לטובה.

וכל זאת נעשה מכח 'קבלת התורה' לישראל, שנתבאר שניתנה עצם חיותה של תורה ופנימיותה לנפש רוח ונשמה של ישראל, שתהיה זו התורה ומצוותיה נחדרת ונחקקת בעצם מהותם לטובה. ובמילא מובן שנסתנה עצם מהותם וטבעם לטובה, ואופיים של ישראל מתהפך לאופייה של תורה, לזכך ולטהר המידות וכל כוחות הנפש, לפי רצון שמים, וציווי התורה הקדושה. שבזה יתקיים "אם בחוקתי תלכו", שתהיה חקיקה בליבו של אדם, ומהלך בה כל העת, גם לאחר שסיים מעשה המצוה בפועל.

וסגולת כח איש ישראל לפעול ולעשות בתורתו ומצוותיו, בכל העולם כולו, עבר הווה ועתיד. שלשעבר הדבר מוכח ממה שצריך כל אחד ואחד לתקן את חלקו בחטא אדם הראשון, דהיינו נמי מחמת תוצאת ההשפעה ומה שנעשה ונפעל במעשה האדם. כי בחטא אדם הראשון נשתנה עצמו של עולם, בנפילה וירידה גדולה של כל העולם, שנשתנה עצמו של עולם לרעה.

כדאיתא בסנהדרין (נט:): "תניא רבי שמעון בן מנסיא אומר, חבל על שמש גדול שאבד מן העולם, שאלמלא נתקלל נחש, כל אחד ואחד מישראל היו מזדמנין לו שני נחשים טובים, אחד משגרו לצפון ואחד משגרו לדרום, להביא לו סנדלבוני טובים ואבנים טובות ומרגליות. ולא עוד אלא שמפשילין רצועה תחת זנבו, ומוציא בה עפר לגינתו ולחורבתו" ע"כ. והיינו, שעצם העולם ירד ונפל כמה מעלות אחורנית, בתוצאת פעולת החטא, והרושם שיש בו לפעול ולעשות בעולם להרוס ולחבל. ובזאת נדרש כל אדם לתקן זה החטא, היינו גם כן בפירות תורת ומצוות ומעשים טובים, שאינם נעשים כעץ יבש וכגולם בלבד, אלא בפנימיות לב ונפש, וכוונה הנצרכת בהם, לתקן עולם במלכות שמים, ולהחזיר תיקונו של עולם, לזכוכו מכל מה שפגמו בו החטאים, עד שיושלם סדר זה התיקון של חטא אדם הראשון בשלמות לעתיד לבוא בעולם התיקון. – ומזה למדנו כח השפעת האדם להביא התיקון למפרע, מצד העבר, ולהחזיר מה שנתקלקל בעבר לטובה.

וכן יש כח במעשי תורה ומצוות של ישראל לפעול אף לעתיד, כדאיתא בסה"ק תולדות אדם זי"ע (ריש פרשת צו) וזל"ק: "צו את אהרן וגו' (ויקרא ו, ב). פירש רש"י ז"ל אין צו אלא לשון זירוז מיד ולדורות וכו'. הנה נתן השם יתברך לבני ישראל המצוות לעשותם, וציוה לנו לעשות אותם על זה האופן, שיהיה ניכר כח המצוה את המצוה בהמצוה, ויהיה כח הפועל בהנפעל. וכמו שהוא יתברך היה הוה ויהיה, כמו כן יהיה בהמצוה כוחו יתברך שמו. היינו בחינת היה הוה ויהיה עד העולם, ויגן הזכות של העבודה תמה, שיוכלו אף הדורות העתידיים להיות אחר כך, שיעבדו עבודה תמה, כדי להושיע אותם מכל המצרים שלהם וכו'. וגם נוכל לומר, שבחינת היה, היינו: שמגיע לדורות הראשונים גם כן תועלת מזה, מעשיות המצוות בכל דור ודור, מחמת שזה הכח נולד מכוחם וכו'. וזאת הוא בחינת היה. ובחינת הוה, הוא להדור שעומד בו הצדיק עכשיו, זכותו יעמוד לדורו, שיוכלו הם גם כן לקיים זאת המצוה לאמיתו, ויושיעם הן בתועלת הגוף והן בתועלת הנשמה, וזה הוא בחינת הוה. ובחינת יהיה, היינו לדורות העתידיים להיות אחר כך וכו'. על כן נאמר בתורה הקדושה 'צו את אהרן', שלשון צו הוא לשון הוה, ולא נאמר תצוה בלשון עתיד, כנאמר בכל מקום, לרמז על זה הענין הנ"ל, כי דבר ההוה תמיד נכלל בו עבר ועתיד, כי הוא תמיד. וזה הכלל הוא בכל מקום. וזה כוונת רש"י, באמרו אין צו אלא לשון זירוז, מיד ולדורות, היינו: מקודם מורה תיבת מיד, על דור שעומד בו הצדיק עכשיו, כי הצדיק מכונה בכל מקום בשם כהן, העובד עבודה; נאמר להם, שיזכו מקודם הדור שהצדיק עומד בו. כי זאת ידוע מתורתנו הקדושה שעניי עירך קודמין לעניי עיר אחרת, (ב"מ עה.). ואחר כך, יעשה אותם על אופן שיזכו אף הדורות העתידיים להיות אחר כך וכו' עכ"ל"ק.

ודברי קדשו כקילורין לעינים, בדרכי קיום המצוה, שיכניס בה כח המצווה את המצוה בקיום המצוה, וחיות הפועל בנפעל, שבזה יש לה קיום נצחי, ופועלת המצוה בהשפעה ורושם לטובה, לא רק כעת באותו דור וזמן שעומד בו, אלא ממשיכה מצוותו לפעול ולעשות ולהתקיים רישומה לטובה, על פני דורות רבים, ועד סוף כל הדורות. שאם היא מתקיימת כולה בטהרת הרוחניות השלמה, בלא התערבות שמץ של גשמיות, הרי מעשה רוחני אין לו ביטול, והוא חי וקיים לעולם ועד.

וכן מוכח להדיא בסוגיא דסוטה (לא.): "מאי איכא בין עושה מאהבה לעושה מיראה, איכא הא דתניא, רבי שמעון בן אלעזר אומר, גדול העושה מאהבה יותר מן העושה מיראה, שזה תלוי לאלף דור, וזה תלוי לאלפים דור. הכא כתיב (שמות כ, ו) 'לאלפים לאוהבי ולשומרי מצוותי', והתם כתיב (דברים ז, ט) 'ולשומרי מצוותיו לאלף דור' וכו' ע"כ.

הרי מבואר לפנינו חילוקי מדרגות בסדר השפעת המצוה, ואי נימא שאין בה במצוה יותר מעצם עשייתה היבשה, לצאת ידי חובתו בלבד, כיצד ייתכנו חילוקי מדרגות עצומים שכאלה בה, בין אלף דור לאלפים דורות. ועל כרחק מוכח שיש כאן פירות רבים ותוצאות השפעה שנפעלים ומתברכים בתורה ובמצוות, ובזה הדבר תלוי באיכות מקיים המצוה, כיצד ואיך עשה המצוה, ובאיזה פנימיות בקעה המצוה מליבו, מכח היראה או מכח האהבה, שההבדל ביניהם גדול ועצום בחילוק של אלף דור יותר.

ובנתיב דרכנו יש להעלות ארוכה, למה שתמה כ"ק אאמו"ר זצוקלה"ה, בסה"ק חלקת יהושע לשבועות (עמוד 12 טו"א בתוה"ד), וזל"ק: "בנוסח התפילה של אהבה רבה, אנו מבקשים 'לשמור ולעשות ולקיים', ולכאורה כפל הלשון 'ולקיים', הלא הכל בכלל 'לשמור ולעשות' עכל"ק. ועיין שם במה שתירץ לפי דרכו בקודש.

אך בהאמור ניחא היטב על פי דרך הפשט, שמלבד מה שצריכים אנו "לשמור ולעשות", לא סגי בעצם המעשה גרידא, אלא מבקשים אנו אף "לקיים", שיהיה קיום למעשינו. על דרך שנתבאר בכוח פנימיות המצוה, ואופן עשייתה מצד האדם, שיהיה לה קיום, ולא שתיכף אחר עשייתה תנדוף כשאין רישומה ניכר כלום, אלא יהיה 'קיום' להמצוה, כאשר נתבאר באיכות המצוה מיראה לאלף דור ומאהבה לאלפיים דור. ולפעמים אף לנצחיות לדורות עולם, "מיד ולדורות", וכמו מעשה האבות נצחי שיש לו קיום לעד ולעולמי עולמים.

ג

סדר תיקון המצוה למפרע - להשלים שפע הטוב בתורה ומצוות

והנה גם אם חלילה לא נתקיימה התורה והמצוה בדרכי קיום והשפעה לטובה, אל יאמר האדם נואש, וחבל על שהלכה מצוותיה בלא שתעשה ותפעל פעולתה, ויפול לבבו לומר זו ההשפעה והרושם שיכולה התורה לפעול ולעשות, אינה נתונה אלא ביד הצדיקים השלמים בדעתם ומעשיהם, שהם פועלים ועושים גדולות ונצורות, אבל לא לאנשים פשוטים, שעושים ופועלים בדרך 'מלומדה' בעלמא, בלא לב ולב, וכיצד אוכל לקיים השפעת התורה והמצוה שכבר נפגמה ולא נתקיימה ולא נעשתה כראוי.

אולם נראה שזה הכח נתון ביד כל אדם, כל אחד לפום דרגא דיליה, ולפומיה דעבידתיה יקיים השפעתו. ואף גם לאחר שכבר נעשו התורה ומצוות שלא כראוי ושלא בשלמות, יש בכח התשובה לתקן למפרע, ולהמשיך החיות והתיקון במה שכבר נעשה, שיהיה יותר פועל ומשפיע וממשיך השפעת אותם המעשים בנפשו ובכל העולם.

שהרי יסודה של תשובה אינה אמורה רק על העבירות והחטאים חלילה, אלא יש תשובה על מצוות, לתקן למפרע קיום התורה והמצוות שלא נעשו בשלמות הראוי.

כדאיתא בתולדות אדם קדישא (פרשת בחוקותי) מאמר "הרבי מלובלין זצלה"ה על דברי חז"ל בעירובין (יג): 'פשפש במעשיו, ואמרי לה ימשמש במעשיו'. כי 'פשפש' הוא שיראה אולי עבר על מצות לא תעשה, או חיסר מצות עשה. 'ומשמוש' הוא שימשמש במעשיו הטובים, אם עשה אותן בשלמות בלי שום פניות" עכל"ק.

ומבואר עניינה של תשובה, להשיב ולתקן הכל למפרע, ולא רק בעבירות ומעשי הקלקול. אלא אף במצוות ומעשים טובים שעשה צריך למשמש בהם אם נעשו בשלמות הטוב, או שצריך לתקנם ולהחזיר בהם השלמות והטוב למפרע.

כמו שכתב כ"ק אאמו"ר זצלה"ה בסה"ק חלקת יהושע לחג השבועות (דף ז. טו"ב) וזל"ק: "על פי דרך הבעש"ט זצלה"ה, דענין 'תשובה' שייך גם לאנשים גבוהים, לא דוקא לפשוטי העם, מאחר שבאו למדרגה גבוהה [בהשגה] בגדלות השי"ת, [עושים] תשובה על יום האתמול, [שימחול על מיעוט עבודתו, לפי ערך העבודה שראוי לעובדו כאשר מכיר אותו עתה]. וזה נוכל לרמז (שמות יט) 'כה תאמר לבית יעקב ותגיד לבני ישראל, דברים קשים כגידין (שבת פז.). כי זה בעצמו מה שבחינת 'יעקב', הפשוטי העם, הם בבחינת 'כה', במדרגה אחת, זה בעצמו לבני ישראל, לאנשים הגבוהים, דברים קשים כגידים, באם אינם הולכים ממדרגה למדרגה, השם יתברך יזכני וכו" עכל"ק.

וזה אחת מסגולות הנשגבות והנפלאות שיש בכח איש ישראל לתקן ולהשלים למפרע, במה שכבר נעשה ונפעל, מכוחה של תשובה שקדמה לעולם. ובכן יכול להחיות ולהפעיל למפרע דברים נשכחים ונושנים, שכבר נתייבשו, ולא היתה בהם לחלוחית של חיות והשפעה רוחנית, ניתן למפרע לשנות ולהתעלות בהם. כי זה בכוחה של תשובה לשנות ולהפוך תמיד. כמ"ש בשפת אמת (במדבר תרל"ט) שלכן נקרא אא"ז היהודי הקדוש ז"ע בשם "היהודי", שכל ישראל יהודים. אך הוא נתעלה מדי יום ביומו כמו מיהודי לגוי, ובכל יום היה נעשה 'יהודי' מחדש, שעבודתו של אמש לעומת מדרגתו היום, היתה כמו הגוי לעומת היהודי עי"ש.

נמצא כח התיקון הנתון בידי איש ישראל עצום ורב, וצריך לרומם את נפשו ולהתעלות תמיד בתורה ובמצוות, להגביה השגתו בפנימיות תורה ומצוות. ובזה יכול להשלים את נפשו, ולשוב בתשובה על העבר, שלא נעשה ונתקיים כהוגן, שעתה ישלים התיקון בכל מה שכבר נעשה לשעבר בלא לב ולב.

ובספר הקדוש חלקת יהושע על התורה בשבת הקודם (פרשת במדבר דף א:), וז"ל: "ברש"י (במדבר א, א) מפני חיבתן מונה אותן בכל שעה. על פי מאמר חז"ל (ברכות לב:) שוהין שעה אחת קודם התפילה [ושעה אחת] לאחר התפילה. וזה 'מונה כל שעה', שגם השעה קודם התפילה ולאחר התפילה, גם כן תפילה "עכל"ק.

והיינו, שיש בה חיבה יתרה נודעת לאותה שעה שלפני התפילה ושעה שלאחר התפילה, ולכן מונה אותן שעות בדווקא, מתוך חיבתה היתרה של שעה זו. – כי הנה אם מצד עצם מעשה המצוה היבש בלבד, היה ניתן לצאת מידי חובת תפילה, בשעה של תפילה בלבד, ואין השעה שלפניה ושאחריה מעצמה של תפילה, ולא מחובת המצוה. אלא זו היא חיבה מיוחדת נודעת לפנימיות התפילה של חסידים הראשונים, שהיו מחשיבים ומייקרים לפנימיות התפילה וגודל השפעתה ופעולתה, שתעשה רושם ושינוי באדם ובעולם.

וכח התבוננות אותה שעה, משנה לגמרי מהותה של תפילה מקצה לקצה, שכל איכותה והשפעתה חודר הרבה יותר לנפש פנימה, ועושה פעולתה לעילא ולתתא. שבשעה שלפני התפילה מכין עצמו אליה, ומתבונן בדעתו וליבו, לפני מי אתה עומד, ובגדלות הבורא ושפלות עצמו, כמה רחוק הוא קרוץ מחומר הנעמד לפני מלך מלכי המלכים, ובזה מכין את ליבו ונפשו בפנימיות, להשתפך נפשו בתפילה, שלא תהיה כגולם, כגוף בלא נשמה בהעדר הכוונה ועבודת הלב בפנימיות.

וכן בשעה שלאחר התפילה, פועלת התשובה למפרע בתיקון המצוות והמעשים טובים שבתשובת המשמוש האמורה. ובה מתבוננים למצוא החיסרון, במה צריך לתקן ולהתפלל יותר טוב ובשלמות, ולדחות הרהורי הגאווה והאנוכיות הנכנסים בלב מצד הייצר, ובאותה שעה של התבוננות פנימית שלאחר התפילה משתנה כל איכות התפילה, ומתעלה מאוד לשלמות הטובה וההשפעה שצריכה התפילה לפעול בעולם.

וכיוצא בדבר שייכת אותה חיבת שעה זו, של התבוננות לפני ולאחריה, לא רק בעבודת התפילה, כדרכם של חסידי קמאי. אלא אף בכל קיום התורה והמצוות שהוכחנו שצריך לעשות בהם 'קיום', שלא יהיו בדרך 'לשמור ולעשות' בלבד, שעשה חובתו ויצא ידי חובה, אלא אף 'לקיים', שתתקיים ותפעל השפעת שפע המצוה בנפש האדם ובעולם, בכל מה שנפעל בפירות תוצאות השפעת התורה והמצוות כמו שנתבאר. שיש בכח אותה התבוננות של לפני מצוה ולאחריה, להביא חיבה מיוחדת שהוא מונה אותם בכל שעה ושעה, שזו ההתבוננות מחדיר הפנימיות והחיות אל המצוה, שיידע האדם מה פעל ומה עשה במעשהו, ולקיים כל ההשפעה בעולם.

ובזה יש ליישב מה שתמהו הרבה בספרים הקדושים (עי' תפארת שלמה וחלקת יהושע ריש שבועות, ועוד בסה"ק) בענין מ"ש ז"ל (שבת פז.) "הוסיף משה יום אחד מדעתו", וכיצד דחה מדעתו ביום שלם, מה שהמתינו וציפו עליונים ותחתונים, וכל העולמות כולם עומדים ומצפים לזה היום, שכל קיומם תלוי בו, כאשר כל מעשה בראשית תלויים בו בהאי יומא, וכיצד דחה מדעתו כל אותו מעמד הנשגב ביום שלם.

ברם אותו יום שהוסיף משה שינה בתכלית כל איכותה של קבלת התורה מצד ישראל, כאשר בשלשת ימי הגבלה היו מצווים ומחויבים מפי עליון, אבל אותו יום שהוסיף מדעתו, נועד להתבוננות מצד ישראל, לא מצד עצם חובה היבשה שמצווים ומחויבים, אלא מצידם באו להתבונן כענין חיבת אותה שעה שלפני התפילה. להתבונן בדעתם, על מה ולמה, וכיצד ואיך ניגשים אל קבלת התורה, לדעת ולהבין ולהתבונן כמה נעשה מעתה הכל תלוי בדינו. ושניתן ביד האדם כל ההשפעה וההנהגה שינהיג את עצמו ואת עולמו, הכל לפי פעולותיו. ויידעו שמעתה שניתנה תורה לישראל הרי הדבר נתון בידך, כמשנ"ת שניתנו עימה כל מעשי עליונים ותחתונים התלויים בה, שמעתה כל ההנהגה ותוצאות הפעולות שנפעלים ונעשים הכל מכח התורה, הכל נתון בידיהם של ישראל מקבלי התורה. ונמצא אותו יום התבוננות שהוסיף משה מדעתו לפני קבלת התורה, הרים ושינה מאוד פנימיות גישתם של ישראל לקבלת התורה, וחיבה יתרה נודעת לו לאותו יום, כחיבת כל שעה שלפני התפילה, שהשם יתברך מחבב, מחמת אותה סיבה, שמחדירים בה מפנימיות לב ונפש לגשת בחרדת קודש אל התורה והשפעתה.

נמצא, זאת תורת העולה מכל הדברים, הדרך והאופן שעלינו לגשת מעתה שקיבלנו התורה היום, אל העבודה ואל המצוה, לתת ליבנו ונפשנו בהתבוננות דת של אמת, כיצד ואיך היא נעשית ומתקיימת, בדרך שיהיה לה קיום והשפעה לטובה, ולהבין ולהשכיל שמעתה כל ניווט הנהגת העולם בפרטיות ובכללויות נתון בידינו ממש.

ולכן מן הראוי לתת את דעתו כיצד ואיך ניגש הוא אל התורה, שכאמור אין היא לימוד פלפול בלבד, להשיג החכמה בלבד, שיידע לפלפל בסברא ולדעת הדינים בלבד, אלא יש בה השפעה פנימית ופעולת תוצאה ופירות בנפש האדם ובעולם לטובה. ומהאי טעמא ייסד הרבי מלובלין זצלה"ה חובת התשובה שלפני הלימוד, כמ"ש בסה"ק מאור ושמם (פרשת דברים) וזל"ק: "אדמו"ר הרב בוצינא קדישא רשכב"ה מו"ה יעקב יצחק מק"ק לובלין זצוק"ל אמר, שאם האדם אינו עושה תשובה קודם לימוד התורה, עליו נאמר (תהלים נא) 'ולרשע אמר אלקים מה לך לספרי חוקי וגו'. מה שאין כן שבאם מהרהר בתשובה קודם הלימוד, אזי נקרא צדיק, כמו שאמרו חז"ל בקידושין (מט:): המקדש את האשה על מנת שאני צדיק, אף על פי שהוא רשע גמור, מקודשת, שמא הרהר בתשובה, ועל כן רשאי אחר כך ללמוד התורה הקדושה" עכל"ק.

כאשר האריכו בספרים הקדושים בזה, שכדי שתפעל התורה הקדושה פעולתה בנפש האדם, מוכרח לשוב מעבירות שבידו, ולצאת מן הרע. שאם לא כן, הגם שיבין לימודו ויידע התורה, הרי זה יתהפך לו לסם המוות חלילה, שהכל חוטפים ממנו הסטרא אחרא. וכבר האריך בזה בסה"ק דרך פקודיך לבעל הבני יששכר זצלה"ה בהקדמה, שעל כך הזהיר הכתוב (ירמיה ד, ג) "כי כה אמר ה' לאיש יהודה ולירושלים, נירו לכם ניר ואל תזרעו אל קוצים". וכמ"ש בסה"ק חלקת יהושע מאמרים (מאמר רביעי דף עה) וזל"ק: "כמו שכתב זקני זצלה"ה הק' מהרנ"ד משידלאווצי [במכתב] לאדמו"ר זצ"ל [הדברי בינה], ואשר מבואר בספרים הקדושים בענין עשיית מצות ה' תורה ותפלה בעוד שלא תיקן חטאת נעוריו ופשעיו, יש לחוש ח"ו שלא יחטפו הסטרא אחרא את מעשיו הטובים, וכמאמר הכתוב (ירמיה ד, ג) נירו לכם ניר ואל תזרעו אל קוצים" עכל"ק.

וכבר אמרתי בדברי קדשו של רבינו הקדוש מלובלין זצלה"ה, שהם מרומזים בלשון הרמב"ם ז"ל בהלכות תשובה (פ"ז ה"ז) וז"ל הזהב: "כמה מעולה מעלת התשובה, אמש היה זה מובדל מה' אלהי ישראל כו', צועק ואינו נענה כו', ועושה מצוות וטורפין אותן בפניו, שנאמר (ישעיה א, יב) מי בקש זאת מידכם רמוס חצרי מי גם בכם ויסגר דלתים וכו'" עכ"ל. הרי מבואר, שבהיותו מובדל מה' אלקי ישראל שקוע בטיט היוון ומלוכלך בצואת עוונותיו, הרי גם כשעושה המצוות טורפים אותן בפניו, ואין להם שום השפעה לעילא ולתתא, ועליו אמר אלקים מה לך לספר וכו', ומי ביקש זאת מידכם רמוס חצרי וכו', שהכל הולך חלילה לצד הטומאה של הסטרא אחרא, ובמקום שיעשה ויפעל פירות התוצאות לטובה ולברכה הוא פועל בהיפוך.

ובכן צריכים אנו לכח התשובה הנעלה, ליישר כל עקמומית שבלב, להעלות האדם משפלותו ולהוציאו מן הרפש, כדי שתוכל התורה הקדושה לעשות בו רושם לטובה. ובכח התשובה וההתבוננות שהאם משנה עצם גישתו אל התורה והמצוות, להתקיים בפנימיות ויותר באמת, על ידי הכנת השעה שלפניי ושלאחרי כאמור, מחדיר השפעת המצוה והתורה ותיקונה בעולם, שעל כך ניתנה תורה לישראל, שיהיו משתמשים בפנימיות חיות שבה. ובזה יכול לתקן אף למפרע מצוות שנעשו שלא כהוגן, ושלא היתה להם עליה למעלה, בכח התשובה על המצוות ומעשים טובים פרחית לעילא.

ומקל וחומר אני דן, שאמרו בסוגיא דחלוקי כפרה בשלהי יומא (פו.) שבתשובה מאהבה זדונות נעשו לו כזכיות עי"ש, הרי שיש בכח תשובה לקחת זדונות שהינם עבירות וחטאים שמרד בבוראו בזדון ליבו, ולהפכם לזכיות ומצוות טובים. אם כן כל שכן וכל שכן שיכול בתשובה מאהבה להפוך הזכיות עצמם שייהפכו לו ליותר זכיות ולהגדיל השפעתם, כמשנ"ת מסוגיא דסוטה לעושה מאהבה יש קיום למצוה עד אלפיים דור.

וכל סדר זו ההתבוננות האמורה, שהאדם מכין ליבו ונפשו אל התורה והתפילה, היא בגדר 'תשובה מאהבה', שליסוד התשובה מיראת העונש סגי בחרטה וכפרה. אבל סדר התבוננות פנימית זה שבחיבת שעה שלפניה ושלאחריה, שהאדם מצידו מחשב עם נפשו וליבו על ומה ולמה, ועושה חשבון נפשו בעולמו, כיצד ומה עשה ופעל, לדעת ולהבין מה חובתו בעולמו, שיש בידו לבנות ולנטוע ולעשות פירות השפעה רבים, ומאידיך חלילה להרוס ולחבל לעצמו ולכל העולם כמדובר. – כל זו ההתבוננות הפנימית מכין האדם מצד עצמו, וכל זה שייך לסדר 'תשובה מאהבה', שהאדם מוסיף והולך בה מדעתו ומצד עצמו, להכניס את עצמו בפנימיות התורה. ובוודאי שבסדר תשובה שכזה מועיל לתקן הכל למפרע, וזכיות נעשים לו יותר זכיות שיש בהם השפעה וקיום בברכת הטובה לעולם.

סדר תיקון המצוה למפרע – להשלים שפע הטוב בתורה ומצוות

ומעתה נבוא אל היישוב בעניינים שתמהנו, שבנתיבות ביאור 'קבלת התורה' הפנימית שנתבאר יתיישב הכל כמין חומר.

שנראה פשוט בסדר הצעת תורה לאומות, במה שזרח משעיר והופיע בהר פארן, בודאי לא פקע בזה דין בחירת עם המובחר עם סגולה מתחילת יצירת העולם, כאשר תמהנו בזה (לעיל ס"ק א). כי הצעת תורה לגויים, אין בה אלא 'מצוות גולמיות' בלבד, כמו שהם מקיימים ז' מצוות בני נח, לתיקון סדר העולם, שאלמלא אלו ז' הדינים שניתנו להם איש את רעהו חיים בלעו, ואין בהם בז' מצוות אלו שום חיות וקדושה. כן אם היו מקבלים האומות התורה היה נוסף להם עוד מצוות שיוכלו לקיים לא רק ז' מצוות. אבל פנימיות אותם המצוות לא היה כדרך שניתנה תורה לישראל להוריד כל השמים ושמי השמים התלויים בפנימיותם וחיותם בפנימיות חיות של תורה. שכל זה מופקע מן הגויים ביסודו ושורשו, ואין מהותם שייכת וקשורה לעצמה של תורה כלל. שהיא מוכנת ועומדת מששת ימי בראשית, אצולת אומן הנאצלת לעם הנבחר הקשור ומחובר ברופתקי דאורייתא. וכל פנימיות השפעת חיות תורה ומצוות נתון בודאי בידיהם של ישראל. רק בכדי שלא יבואו הגויים בטענה שלא נתנה להם תורה, היה צורך להופיע בהר שעיר ובהר פארן, להציע בפניהם קיום היבש של מעשי התורה ומצוות בלבד, ללא שום חיות פנימית. – וגם את זאת דחו העכו"ם בשני ידים, בהיותם אמונים על חרבך תחיה, בגניבה וניאוף ועבודה זרה תמיד.

עוד ארווחנא לפום דרכנו, באשר הבאנו (לעיל ס"ק א) תמיהת המפרשים במעמד קבלת התורה, שהלא כבר מאז ומעולם היתה תורה בעולם, ובטרם ניתנה תורה קיימו האבות את כל המצוות, וכבר בימי שם ועבר לא פסקה ישיבה מעולם.

אך בהאמור ניחא שפיר, שאין זו אותה תורה, שאף כי עסקו בישיבה בחכמתה של תורה, אין זו תורה שניתנה בסני, שניתנה בידיהם של ישראל כל חיות פנימיותה ושליטת הנהגת כל העולמות וכל העניינים על ידה. ואף אם היה זה נתון בכח האבות ושבעה רועים ושבטי קה כמבואר, זה המשיכו הם לעצמם מלמעלה, ועדיין לא ניתנה תורה בתחתונים, שיכול כל איש פשוט מישראל, לפעול ולעשות ולקיים השפעת פנימיותה של תורה כמבואר ודו"ק.

ובזה יבוא פרק הדין שבחג השבועות, שבעצרת נידונים על פירות האילן (לעיל ס"ק א). שנראה עיקר הדין במה ששייך ונוגע לו לאדם, ולא רק על הפירות שבאילן שאינם קשורים ושייכים אל האדם. ופנימיות ענין 'פירות האילן' רומזים בעיקר לפירות הרוחניים, שהאדם כמוהו כאילן, "כי האדם עץ השדה" (דברים כ, יט). ופירות האילן הם פירותיו של אדם, מה פעל ומה עשה, בתורה ובמצוות ובעשיית פירות תוצאות ברוכות בעולם, ועל כך הוא בעיקר נידון בחג העצרת הזו, מה עשה ומה פעל במה שנתנו התורה בידינו, שיוכל לפעול בה ולהביא בה פירות רבים מבורכים וטובים בעולמו. ועתה דנים כל אחד ואחד מישראל בפירות שלו, מה פעל ומה עשה, איזה פירות הביא לעולם, ומה ייצר ומה תיקן בקיום התורה.

כמ"ש בספר תולעת יעקב שהיה קדמון, הביאו בשל"ה הקדוש מסכת שבועות דף ל: זול"ק: "היום הקדוש הזה הוא יומא דדינא, וזה לשון תולעת יעקב (דף נ"ח), ודע כי כמו שבראש השנה רצה הקדוש ברוך הוא להשגיח ולדרוש מעשה בני אדם, כי הוא יום הבריאה הראשונה וחידוש העולם, וכמו שתיקנו לומר זה היום תחילת מעשיך, כדברי רבי אליעזר שאמר בתשרי נברא העולם. כן רצה ביום מתן תורה שהוא מורה על החידוש העולם להשגיח ולדרוש על מעשה העולם ולדונו על פירות האילן, כדאיתא בפרק קמא דראש השנה בארבע פרקים העולם נידון כו', בעצרת על פירות האילן, וכבר ביארנו כי הפירות ההם הם הנשמות הפורחות מאילנו של הקדוש ברוך הוא, והעולם נידון ביום זה על התורה שניתנה בו שבטלו עצמה ממנה, והוא אומרם על פירות האילן בלא השלימם בתורה ובמצוות כראוי" עכ"ל"ק.

וכשם שיום הדין של ראש השנה, שוקלים בו על המאזניים כל מעשי איש ותחבולותיו במה העביר את שנתו ובמה פעל ועשה בשנה החולפת, ולפי זה דנים אותו לקראת השנה החדשה. כן עצרת נמי ראש השנה היא (מגילה לא:), ואף חג השבועות הוא יום הדין על 'פירות האילן' הרוחניים, שבודקים ובוחנים בזה היום, מה פעל ומה עשה, איזה פירות הביא בתורה ומצוות שלו, כל אחד ואחד לפום דרגא דיליה לפי נפשו ונשמתו, במה שצריך להשפיע ולבנות ולנטוע ולהביא פירות בעולם. ודנים ומסתכלים כיצד הם כל אותם הפירות, מה היא איכותם והשפעתם, ומתוך כל אותם פירות נידון אף לשנה הבאה עלינו לטובה, כמה יזכה להביא פירות בתורה ובמצוות, לחדש חידושים בתורה, ולהוסיף עוד כהנה וכהנה פירות ופירות פירותיהם בהשפעת התורה והמצוות ולברכה.

וכשם שראש השנה הכללי הוא יום של תשובה, שאנו מתפללים בו ומתחננים בשופר ובתפילות, להטות עלינו הדין לטובה, ויש בכוח תשובת ראש השנה ותפילותיו להפוך כל השנה כולה לטובה ולתקן הכל למפרע כנודע. כן ממש חג השבועות אף הוא יום של תשובה, ובעיקר תשובת המשמוש, כי בר"ה הוא יותר תשובת הפשפש, להוציא העבירות שבידו. אבל בעצרת צריך למשמש בפירות תורה ומצוות שעשה, מה פעל ומה עשה, האם בנה ונתעלה במעלות התורה, והוסיף לחדש ולהתחדש, ולהרבות פירות ציצים ופרחים לתורה, והשפעת קדושתה בנפשו פנימה, שיתעלה ויתרומם בה לטובה, ומגדלתו על כל המעשים. ובכח זו התשובה של חג השבועות, להשלים ולתקן הכל למפרע, ובסגולת האי יומא עילאה, להפוך הכל ולהשלים כל פירות כל השנה כולה, שאף אם חלילה לא נעשו ולא נתקיימו כראוי להם ולא עשה הפירות הנצרכים בעולם, בתשובת חג השבועות להפוך הכל, ולתקן כולם לטובה ולברכה, שייחפכו לזכיות של ממש, שיש בהם שלמות הטוב וקיום הברכה מיד ולדורות.

יעזור השם יתברך שנזכה לקבל התורה בשני ידים באופן המדובר, ללמוד וללמד לשמור ולעשות, ובעיקר 'ולקיים', שיהיה קיום לכל דבר, פועל ועושה פירות לטובה ולברכה. עדי נזכה מהרה לתורתו של מלך המשיח, תורה שיש בה קיום נצחי לעד ולעולמי עולמים, בשלמות פירותיה לטובה ולברכה, ושלמות תיקון העולם שעל ידי התורה הקדושה, בתורתו של מלך המשיח בביאת גואל צדק במהרה בימינו אמן.

* * *

עוד נראה בדרך אחר מעט, ביישוב יסוד מעמד נתינת תורה לישראל, על פי מ"ש הרה"ק מזידיטשוב זצלה"ה, בצעירותי הייתי מתפלל על עבודת הגשמיות באכילה ושינה וכיוצא שתהיה כעבודה הרוחנית, אך לאחר מכן השגתי שעבודת השם יתברך בעניינים הגשמיים גבוהה ונשגבה לאין ערוך, ולכן הפכתי את תפילתי, שתהיה העבודה הרוחנית כמו העבודה הגשמית ושפתח"ח.

והיינו שבני ישראל מזככים בכוחה של תורה עצם הגוף הגשמי, ויש בהם כח השפעה עצום, אף בגשמיות העולם. להרבות ברכה רבה במזונות ובממון ובפרסה בריווח.

ומהאי טעמא קיימא לן (פסחים סח:): "אמר רבי אלעזר, הכל מודים בעצרת דבעינן נמי 'לכם', מאי טעמא יום שניתנה בו תורה הוא" ע"כ. וביאר בדברי בינה (מועדים שבועות), שאף ענין הממון נצרך בשביל התורה עי"ש.

והיינו משום שיסוד נתינת תורה לישראל, כדי שתהיה פרה ורבה בידם, ויוכלו מכוחה להוסיף ולהשפיע בכל ענייני העולם, ועצם השפעת הברכה בעולם נתונה בידם מכח התורה. ובעינן בה 'לכם לכל צרכיכם', להשפיע מכח התורה את כל צרכיכם אף הגשמיים, בענין המזונות והממון וכו', שהכל מתקדש מכח התורה.

ואשר לפי זה אתי שפיר, שכח זה ניתן בידם של ישראל בלבד, ואילו היתה תורה ניתנת לאומות העולם, הרי אין בהם כח להשפיע בעולם כלום. כאשר ייסד זקני הקדוש זצלה"ה בדברי בינה (פרשת משפטים), שאין מצוות הגויים והטוב שעושים לפעמים, כי אם כמצוות 'גולמיות' בלבד, שאין בהם שום נביעה והשפעת ברכה, שיוכלו מכוחה להוסיף ולהשפיע, כי הם מצוות עקורים ויבשים בלבד. כדוגמת חוקי המדינות שבין איש לרעהו, לשמירת סדרי קיומם עלי אדמות, אבל אין בהם שום חיות עליון וקדושה פנימית, להתברך מכח המצוות, ולהשפיע שפע בעולם.

על דרך שאמרו רז"ל (ילקוט בראשית כב, רמז קא): "למה נקרא שמה 'מאכלת', שישראל אוכלים בעולם הזה בזכות אותה מאכלת" ע"כ. הרי לפנינו, מעשה מצוה שעשה אברהם אבינו ע"ה בנסיון העקידה, שהשפיע והביא

הברכה לכל ישראל, שהם אוכלים בעולם הזה בזכות אותה מאכלת. והיינו כח התורה והמצוה שיש בה חיות פנימי, להוליד שפע רב, ולהריק הברכה לדורות עולם.

כיוצא בדבר מצינו בה ברות, שנאמר בה (רות ב, יד) "ותשב מצד הקוצרים, ויצבט לה קלי ותאכל, ותשבע, ותותר". ודרשינן בה בגמרא שבת (דף קיג:): "ויצבט לה קלי ותאכל. אמר רבי אלעזר, 'ותאכל' בימי דוד, 'ותשבע' בימי שלמה, 'ותותר' בימי חזקיה. ואיכא דאמרי, 'ותאכל' בימי דוד ובימי שלמה, 'ותשבע' בימי חזקיה, 'ותותר' בימי רבי. דאמר מר, אהוריריה דרבי הוה עתיר משבור מלכא. במתניתא תנא 'ותאכל' בעולם הזה, 'ותשבע' לימות המשיח, 'ותותר' לעתיד לבא" ע"כ.

ומבואר גודל ההשפעה שהיה בעבודתה הנשגבה של רות, בעצם הגשמיות והשפעת הברכה למזונות בימי דוד ושלמה ובימי חזקיה, ואף לעתיד לבוא נהנים ישראל מכח אותה השפעה.

וכל זה נעשה בכח נתינת תורה לישראל לתת, שיהיו הם בעלי בתים על כל השפעה טובה הנובעת מן התורה. שבודאי כל השפעות שבעולם נובעים מברכתה של תורה, אלא שלפני קבלת התורה כשהיתה תורה בשמים, לא היה באפשרות כל אחד מישראל לתפוס התורה ולהשפיע בעצמו מכוחה. ובזה מיושב, שהגם כי לא פסקה ישיבה מימות אבותינו, ואברהם זקן ויושב בישיבה, וכן יעקב למד תורה בישיבה של שם ועבר. – מכל מקום כל זה היה בטרם שירדה תורה למטה, ועדיין לא ניתנה בידם של ישראל, לפעול ולהשפיע על ידה כל ברכה שבעולם.

ובדרך זו יבואר גם כן "בעצרת נידונים על פירות האילן", כי עצם פירות הגשמיים הנובעים ונובטים מן האילן, אף הם תלויים ועומדים מכוחה של תורה, שממנה יסוד כל השפעה גשמית שבעולם. ובכך לפי מידת איכות קבלת התורה שמקבלים ישראל בחג השבועות, נידונה כח הברכה שיהיה באדם להשפיע אף בגשמיות, ובפירות האילן שיתברכו מכוחם.

וכמובן טעם ויסוד שורש השפעת הברכה הגשמית מכוחה של תורה דייקא, כי בכח התורה לקדש כל דבר לזכוכ ולרוממו. שהגם שהוא דבר גשמי, הנועד לאכילת הגוף הגשמי, ושאר צרכים הגשמיים הקשורים אל הגוף. מכל מקום יכולים הם להשפיל אף את נפש האדם ונשמתו, כאשר נדבק בנפשו בענין התאוה החומרית, שמקורה בגוף הקרוץ מחומר. אבל אם תהיה ברכתה נובעת מהשפעתה של תורה, ממילא תתקדש אותה השפעה, ובמקום שתהיה אכילתו והשתמשותו בדבר הגשמי, משפילה ומורידה אותו לבאר שחת חלילה, הרי הוא עולה ומתעלה בה, בעבודת השם יתברך בדבר הגשמי. כאשר מקדש לבו ומחשבתו לשמים, ויודע ומבין שבתוך האכילה הגשמית ושאר תאוות הגוף, ישנה עבודה מיוחדת נסתרת, ששומר את גבולות המידה הנכונה בה, ובכוונה נכונה להחזיק את גופו לצורך עליון, ולעשות בזה נחת רוח ליוצרו כנודע.

וכן מצינו כהאי גוונא באברהם אבינו ע"ה, שדרשו ז"ל במ"ש למלך סדום במלחמת המלכים (בראשית יד, כב): "הרימותי ידי אל ה' קל עליון קונה שמים וארץ, אם מחוט ועד שרוך נעל, ואם אקח מכל אשר לך". ודרשינן (סוטה יז): "דרש רבא, בשכר שאמר אברהם אבינו 'אם מחוט ועד שרוך נעל', זכו בניו לב' מצוות חוט של תכלת, ורצועה של תפילין" עי"ש. והיינו, שמעשה של אברהם נצחי, ויש בו שורש השפעת קדושה לדורות. ומעשה ויתורו על 'חוט', יש בו נביעת שורש קדושת מצות ציצית, ושרוך הנעל שורש קדושת רצועה של תפילין.

כן בכל דבר ודבר שישראל עושים ופועלים בעולם, הרי מכוחה של נתינת תורה בידיהם של ישראל, נעשים הם בעלים אף בשורש השפעה המתברכת בעולם מכוחה של תורה, הן בגשמיות בברכת הפרנסה בריוח והמזונות ושאר צרכיהם של ישראל. והן ברוחניות, בהשפעת הקדושה בעולם, לרומם ולזכך עצם החומר, ולהפוך חומר לצורה כתכלית הנרצה, עדי נזכה מהרה להתקיים בנו הייעוד (ישעיה יא, ט) "מלאה הארץ דעה את ה', כמים לים מכסים", בביאת גואל צדק במהרה בימינו אמן.

לקבלת הגליון שילחו מייל ל m0732951213@gmail.com